

Asia: VN/2215/2025

Luonnos hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi hankintatietovarannosta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

1. Huomionne vaikutusten arvioinnista?

Etelä-Karjalan hyvinvointialue kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi hankintatietovarannosta ja siihen liittyviksi laeiksi.

Etelä-Karjalan hyvinvointialue yhtyy lausunnossaan Hyvil Oy:n ja Kuntaliitto ry:n antamiin eriäviin mielipiteisiin.

Hallituksen esityksen mukaan tehtävä olisi osa hyvinvointialuelain 120 § mukaista velvoitetta toimittaa taloustietoja keskitetysti valtiokonttorille. Käytännössä kyseessä on kuitenkin olennaisesta muutoksesta tiedontoimitusvelvoitteisiin, joten Etelä-Karjalan hyvinvointialueen näkemyksen mukaan kyseessä on uudesta tehtävästä tai vähintäänkin merkittävästä tehtävän laajennuksesta.

Julkisiin hankintoihin kohdistuvat hankintayksikköjen velvoitteet ovat kasvaneet nopealla tahdilla. Kehityksen tulisi kuitenkin olla pikemminkin päinvastainen. Sääntelyä olisi yksinkertaistettava ja kevennettävä.

Ostolaskujen tuottamisesta ja keskitetystä toimittamisesta ei ole olemassa aiempaa sääntelyä ja kyseiset tiedot eivät ole osa nykyistä taloustiedon raportointia.

Uudet vaatimukset, jotka koskevat tietojen keräämistä, salassapitomerkitöjä ja toimittamista, lisäävät hankintayksiköiden hallinnollista kuormaa ja kustannuksia kestävämmällä tavalla eivätkä ole toteutettavissa nykyisillä tietojärjestelmillä. Vaatimusten ratkaiseminen on aikaisempien kokemusten perusteella osoittautunut jopa joiltain osin mahdottomaksi nykyjärjestelmillä ja ilmeisenä vaarana on joutua hankkimaan uudet vaatimuksia vastaavat järjestelmät, jolloin tietojärjestelmistä johtuvat kustannukset kasvavat todennäköisesti merkittävästi.

Osa tietovarannon tiedoista jouduttaisiin toimittamaan erikseen ja vain osa muodostuisi rakenteisesti esimerkiksi kaupalliseen kilpailutusjärjestelmään kilpailutusten yhteydessä syötetyistä tiedoista. Haastetta lisää se, että osa tietovarannon tiedoista olisi julkisia ja osa salassa pidettäviä. Lisäksi uudistuksessa on ilmeinen riski sille, että ostolaskuja koskeviin tietokenttiin jää kaikista varatoimenpiteistä huolimatta salassa pidettäviä asiakas- ja potilastietoja. Tietojen keruuta ei pidäkään ulottaa tuoterivitietoihin, joka on sekä tietojärjestelmien että tietosuojariskien takia erityisen epätarkoituksenmukaista.

Mahdolliset uudistuksesta esitetyt kustannushyödyt ovat välillisiä ja perustuvat erilaisten tutkimusten ja selvitysten kautta tehtyihin teoreettisiin oletuksiin. Hyötyjen toteutuminen on vähintäänkin epävarmaa ja riippuu lähes kokonaan hankintayksiköiden ja yritysten kyvykkyydestä hyödyntää tietoa.

Hankintayksiköille aiheutuvat taloudelliset kustannukset on arvioitu epärealistisen pieniksi ja perustuen oletuksille, että valtaosa kustannuksista aiheutuisi kilpailutustunnisteiden lisäämisestä ostolaskuille ja että näiden tietojen saaminen ostolaskudataan olisi mahdollista toteuttaa pääosin laskuja lähettävien tahojen järjestelmä- ja toimintamuutoksilla.

Toimittajien kontaktoiminen ja tiedottaminen kilpailutustunnuksista on merkittävä lisätyö ja kilpailutustunnus tullee puuttumaan valtaosasta laskuista. Hyvinvointialue ei voi tehdä yksipuolisia sopimusmuutoksia ja kieltäytyä ottamasta vastaan laskuja, jotka ovat sisällöltään sopimuksenmukaisia mutta puutteellisia kilpailutustunnisteen osalta. Tosiasiassa muutos aiheuttaakin valtavasti manuaalista työtä, jossa kilpailutustunnuksia lisätään manuaalisesti ja laskukohtaisesti hankintayksikön toimesta. Laskuja käsitellään pelkästään Etelä-Karjalan hyvinvointialueella noin 105 000 kappaletta vuosittain.

Tietojen toimittamisen osalta olisi varmistettava riittävän pitkät siirtymäajat, jotta hyvinvointialueet ja toimittajat pystyvät sen nykyisillä järjestelmillä niiden kehittymisen myötä toteuttamaan ja hyvinvointialueet uusissa sopimuksissaan huomioimaan ennakkoon. Nyt esitetyt siirtymäajat ovat tästä näkökulmasta riittämättömiä. Etelä-Karjalan hyvinvointialue esittääkin, että kilpailutustunnuksien lisäämistä ei uloteta takautuvasti ns. vanhoihin sopimuksiin vain vasta lakimuutoksen voimaan tulon jälkeen kilpailutettaviin hankintoihin ja edelleen niiden laskutukseen.

Erityisesti hoitotarvikkeiden osalta muutos on erityisen epätarkoituksenmukainen ja vaikeasti toteutettava. Tällä hetkellä laskutus perustuu ns. koontilaskuihin, jolloin laskuissa on usean eri sopimuksen ja täten kilpailutustunnuksen tuotteita. Tällä hetkellä hoitotarvikkeita koskevaa laskuntarkastusta ja hyväksymistä on pystytty osin automatisoimaan. Vaarana on, että muutos johtaa jo olemassa olevien automaatioiden purkamiseen ja siirtymiseen lähes kokonaisuudessaan manuaaliseen käsittelyyn, joka vaatii huomattavaa lisähenkilöresurssia.

Etelä-Karjalan hyvinvointialueen näkemyksen mukaan uusien tehtävien aiheuttamat kustannukset tulee korvata hallitusohjelman mukaisesti täysimääräisesti ja realistiseen arvioon perustuen hyvinvointialueille. Uusien tehtävien suorittaminen ilman täysimääräistä lisärahoitusta on hyvinvointialueen nykyisessä taloustilanteessa käytännössä mahdotonta ilman, että puuttuva rahoitus kerättäisiin lakisääteisistä sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen tehtävistä, joihin jo nyt kohdistuu merkittäviä sopeutuksia.

Lisäksi kaikista hyvinvointialueiden tehtäviin tulevista tehtävämuutoksista on hallitusohjelmassa sitouduttu tekemään huolelliset vaikutusarviot ennen päätöksentekoa, jotka nyt esityksestä pääosin puuttuvat.

Tietojen julkaisu tietovarantoon ei tuo suurtakaan lisäarvoa verrattuna nykytilanteeseen huomioiden järjestelyn aiheuttamat mittavat kustannukset ja hallinnollinen työ. Joka tapauksessa laaja osa tiedoista tulee olemaan salassa pidettävää (salassa pidettävät tuoterivitiedot, salatuksi merkityt tiedot sekä tarjoustiedot) ja niiden hyödyntämismahdollisuudet jäävät todellisuudessa erittäin vähäisiksi, erityisesti kun hankintayksiköt pystyisivät jatkossakin esityksen mukaan käytännössä saamaan ainoastaan omat ostolaskutietonsa. Hankintatietovarannon koko tietopohjaa pystyvät käytännössä hyödyntämään kokonaisuudessaan vain tieteellistä tutkimusta tekevät toimijat ja lakiluonnoksessa määritellyt viranomaiset.

Mikäli kustannuksia ei korvata hyvinvointialueille realistisella tasolla tulee tarkastella uudestaan hallituksen esityksen soveltamisalaa, tietosisältöjä ja toimitusaikataulua. Lain voimaantuloaikataulua on joka tapauksessa syytä pidentää. Hallitusohjelmakirjaukset (hankintatietovarannon perustaminen ja ostolaskudatan avaaminen) ovat joka tapauksessa toteutettavissa huomattavasti hallituksen esitystä suppeammilla ja edullisemmilla toimenpiteillä.

Lakiesityksen hyväksyminen tässä muodossaan sisältää kansallisesti arvioituna merkittävän kokonaistaloudellisen riskin ja lisää julkisen sektorin hallinnollisen työn määrää tavoitteeseen verrattuna kohtuuttomasti.

2. Huomionne ehdotetusta hankintatietovarantolaista ja sen perusteluista?

Lausunto on kokonaisuudessaan kohdassa 1.

3. Huomionne ehdotetuista muutoksista julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annettuun lakiin ja vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annettuun lakiin sekä edellä mainittujen lakien perusteluista?

Lausunto on kokonaisuudessaan kohdassa 1.

4. Huomionne ehdotetuista muutoksista Valtiokonttorista annettuun lakiin ja niiden perusteluista?

Lausunto on kokonaisuudessaan kohdassa 1.

5. Muut mahdolliset huomionne hallituksen esitysluonnoksesta?

Lausunto on kokonaisuudessaan kohdassa 1.

Luukka Leena
Etelä-Karjalan hyvinvointialue